

mány számára csakis közömbös lehet, és amelyben Szabó István igazából csak mellékszereplő: vajon Szekfű Gyula vagy Mályusz Elemér volt-e jobb ember?” (230. old.) Mielőtt belefogok az elszámolásba, leszögezem, hogy ez a mondat, mint olvasható, csak a jelzett kérdésre adott válasznak közömbösségére vonatkozik, ami nem zárja ki, hogy a válasz keresése közben ne keletkezhetnének (még azt sem mondanám, hogy véletlenül) tudományos eredmények. Azt is jegyezzük meg, miszerint abban mindenestre láthatólag egyetértünk, hogy ha Ön valóban ezt a kérdést tette fel, akkor a válasz a tudomány, azaz jelen esetben a historiográfia számára szükségképp közömbös. De feltette-e a kérdést? Felháborodása nem fakadhat abból, hogy Szekfűt és Mályuszt vélem érdeklődésének középpontjában látni, hiszen korábbi kötete éppen *A Szekfű–Mályusz vita*¹² címet viseli, a tárgyalt könyvben pedig Ön eleve és mindvégig a Szekfű–Mályusz-ellentét keretében értelmezi Szabó szövegét. Ebből pedig természetesen az következik, hogy Szabó István mintegy elveszti az önállóságát, kéziratával az említett két tudós történetírása között sodródik (az egyik oldalra). De válaszát a legkevésbé sem emiatt gondolom a tudomány számára indifferensnek, hanem amiat, hogy a kérdés az említettek személyes kvalitásaira, még hozzá erkölcsi alkatuk politikai vetületére vonatkozik. Ön azt vizsgálja ugyanis, hogy a népiségtörténet, illetve Szekfűék nemzetfogalma milyen politikai ideológiákból vezethető le, melyeket támasztja alá. Így jut arra a konklúzióra, hogy a népiségtörténet népi nemzetfogalmának mindenekelőtt a náci ideológiával éppen nem ütköző, vérségi egységben gondolkodó *völkisch* gondolkodás a forrása, és ezzel szoros összefüggésben ez a nemzetfelfogás „idegenellenes”, „esetleg kirekesztő”, „zsidóellenes” (Szabónál kevésbé, mint Mályusznál), valamint „németellenes” (nyilván úgy értendő, hogy nem feltétlenül náciellenes, azaz a németekben az idegen népiséget látta veszélyesnek). Mindebből következik Szekfű körének angol–francia külpolitikai tájékozódása, és hogy Mályusz „alkalmasint a németekkel kacérko-

dik”. Ezentúl a népi nemzet fogalma „szociális”, sőt „szociologisztikus” tartalmú, „a parasztságra építő” (ami vélhetően azt jelenti, hogy nem fordítanak kitüntetett figyelmet a mindenkori elitre).¹³ Ez eddig csak annyit tesz, hogy Ön a kétfajta történetírás politikai jelentései iránt érdeklődik. Csakhogy eközben azt sem rejti véka alá, hogy melyik politikai álláspontot mennyire véli helyesnek, erkölcsösnek vagy veszélyesnek: a „szociális” jelleget pozitívan értékeli (kivéve az azzal együtt járó paraszttmitoszt és a falu idealizálását), a többit pedig „joggal kétesnek tekintett elemnek”¹⁴ nevezi. És hogy a két fél viszonyában is világossá váljék, ki állt a jó oldalon: „természetesen annak is van alapja, hogy a *Revue d’Histoire Comparée* szerkesztői [azaz Szekfűék – B. D.] kritikusan kezelték a nép, népi nemzet, magyarság fogalmait.”¹⁵ Valószínűleg nincs számottevő eltérés az említett politikai álláspontokról alkotott véleményünk között, de ettől függetlenül ezen a ponton az Ön historiográfiai vizsgálata kisiklik, és átalakul erkölcsi ítélezéssé ahelyett, hogy választ adna arra: hogyan alkották meg e tudósok történeti elbeszéléseiket?

Marad híve,

BOLGÁR DÁNIEL

nem budapesti lakos

Kóreset

Ritkán fogadja szerző olyan hisztérikusan a nevével jegyzett munkáról írt korrekt, bár kritikus végkicsengésű bírálatot, mint Erős Vilmos. Bolgár Dániel könyvbírálatában (*BUKSZ*, 2006. ősz, 223–230. old.) óvatosan szóvá teszi a recenzeált mű tényleges szerzőségének kérdését. Nála határozottabban fogalmaznék: erkölcsstelen, ha valaki magának vindikálja egy könyv szerzőségét, ha a szöveg zömét – háromnegyedet! – másvalaki, ez esetben Szabó István írta.

Feltételezem, Erős az így elkövetett vétség beismerésének elhárításaként folyamodik ahhoz az arcátlansághoz, hogy a műről szóló bírálatot másnak (történetesen nekem) tulajdonítsa. A dehonesztáló vádat semmilyen bizonyítékkal nem támasztja alá, és nem is adja jelét, hogy ez szándékában állna.

Semmi sem indokolja, hogy ne ragadjak tollat, ha a kedvem úgy tartja, könyvét bírálendő, hiszen számtalanszor polemizáltam már szellemi és hatalmi téren Erősnél sokkalta jelentékenyebb szerzőkkel. S mi készítené vajon Bolgárt a stróman szerepére? Úgyszintén semmi. Négy éve látott napvilágot első – a recenzióban tárgyalt kérdéssről szóló – feltűnést keltő tanulmánya, legutóbb pedig a *Történelmi Szemle* hasábjain jelent meg újabb jelentékeny írása. Ráadásul megfontolásra érdemes kritikával illeti bennük jelen sorok szerzőjét is.

Bolgárnak (és nekem) címzett válaszcikkében Erős átlép egy bizonyos határt, amin túl nem formálhat jogot arra, hogy érdemben foglalkozzam itt kifejtett gondolataival, akkor sem, ha van vagy lehet figyelmet érdemlő mondanivalója.

A hisztéria nem jó tanácsadó, hiszen könnyen erkölcsi tévútra vezet az embert. Erős Vilmos kóresetét erkölcsi ellehetetlenülése teszi különösen súlyossá.

12 ■ Erős Vilmos: *A Szekfű – Mályusz vita*. Csokonai Új História Könyvek sor. Debrecen, Csokonai, 2000.

13 ■ Minden idézet Erős: *Asszimiláció és retorika*. 107–111. old.

14 ■ *Uo.* 107. old.

15 ■ *Uo.* 110. old.